

1.

Téma: Bezbariérová prístupnosť divadiel a múzeí v Brne osobám so zrakovým postihnutím.

Problém: Architektonické bariéry v živote osôb so zrakovým postihnutím.

Otázka výskumu: S akými architektonickými bariérami sa stretávajú osoby so zrakovým postihnutím pri návšteve divadla alebo múzea?

V Českej republike sa v prvom rade sa témou architektonických bariér v rámci oftalmopedickej problematiky zaoberá Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých osôb. Legislatívne je táto problematika uvedená vo vyhláške č. 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání stávieb.

Práca sa bude zaoberať problematikou zrakového postihnutia všeobecne. Čiže posudzovanie nebude zamerané len na úplne nevidiacich, alebo len na slabozrakých. Bude sa venovať bariéram, s ktorými sa stretávajú slabozraký i nevidiaci.

V diplomovej práci sa budeme zaoberať architektonickými bariérami v rámci vybraných kultúrnych budov v Brne a budeme navrhovať vhodné riešenia na ich odstránenie, alebo upravenie tak, aby boli aspoň do značnej miery zmiernené. Vybranými kultúrnymi budovami rozumieme divadlá a múzea v Brne. Ďalej budeme posudzovať mieru preškolenia zamestnancov daných budov v tejto problematike a budeme získavať informácie o možnostiach služieb budov pre túto cieľovú skupinu.

Za dôležité považujeme samostatný pohyb a schopnosť dostať sa tam, kam sa osoba chce dostať a preto by malo byť umožnené aj osobám so zrakovým postihnutím čo najviac architektonicky bezbariérové prostredie.

Hlavným cieľom výskumu bude hľadanie a zdokumentovanie architektonických bariér v rámci vybraných kultúrnych budov v Brne a následne navrhnutie riešenia na ich odstránenie. Čiastkovým cieľom bude posúdenie miery preškolenia personálu kultúrnych budov v oftalmopedickej problematike. Druhým čiastkovým cieľom bude získanie informácií o ponúkaných službách daných budov pre osoby so zrakovým postihnutím. Tretím čiastkovým cieľom bude snaha o naviazanie kontaktu s jednotlivými kultúrnymi budovami a predávaním výsledkov a doporučení z výskumu. Štvrtým dielčím cieľom bude uverejnenie výsledkov na portáloch zaoberajúcich sa architektonickými bariérami a pracujúcich s osobami so zrakovým postihnutím, predovšetkým na SONS.cz a Tyfloservis.cz.

2.

Hlavná výskumná otázka: S akými architektonickými bariérami sa stretávajú osoby so zrakovým postihnutím v kultúrnych budovách mesta Brna?

Vedľajšia výskumná otázka č.1: Akým spôsobom sú riešené vstupy?

Vedľajšia výskumná otázka č.2: Akým spôsobom sú riešené sociálne zariadenia v budovách?

Vedľajšia výskumná otázka č.3: Akým spôsobom je riešený samostatný pohyb osoby so zrakovým postihnutím po budove?

Vedľajšia výskumná otázka č.4: Aké služby sú dostupné osobám so zrakovým postihnutím v daných kultúrnych budovách?

Vedľajšia výskumná otázka č.5: Do akej miery je preškolený personál daných budov z tejto problematiky?

3.

Vo výskume bude zvolená kvantitatívna stratégia z dôvodu, že už poznáme rôznorodé architektonické bariéry a my sa budeme zaoberať len konkrétnymi dopredu vybranými budovami. Využívať budeme metódy pozorovania a pozorovacích škál, ktoré budú predom pripravené v súlade s aktuálnou legislatívou. Ďalej budú vedené štruktúrované rozhovory so zamestnancami daných budov, aby sme mohli získať informácie o ponúkaných službách a aby sme mohli posúdiť mieru preškolenia zamestnancov v danej problematike.

4.

Hypotéza č. 1: Aspoň 50% vybraných kultúrnych budov (divadlá a múzea) z Brna je plne bezbariérových.

Hypotéza č. 2: Väčšina posudzovaných budov je viac architektonicky bezbariérovo prístupná slabozrakým osobám, než osobám so závažnými poruchami zraku až nevidomosťou.

Hypotéza č. 3: Budovy postavené alebo znovu rekonštruované po roku 2000 sú plne bezbariérové.

Hypotéza č. 4: Divadlá poskytujú menej často špeciálny program pre osoby so zrakovým postihnutím než múzeá.

Hypotéza č. 5: U zamestnancov múzeí sa stretávame s preškolením v oftalmopedickej problematike častejšie, než u zamestnancov divadiel.

Poznámka autora: Formuláciu hypotéz som v tomto projekte zaradila, z dôvodu, že sa v zadaní úlohy z metodológie po mne vytvorenie týchto hypotéz vyžaduje. Formulácie som tvorila skôr „umelohmotne“, tak aby ste (Vy – ako opravovateľ) mohli posúdiť, či som schopná vytvoriť hypotézy. V diplomovej práci tieto formulácie dozaista nebudem používať. Použité číselné údaje sa neopierajú o žiadny reálny zdroj, boli len odhadnuté.

5.

Koncept: Bariéry

Dimenzia konceptu: Fyzické, psychické

Konceptualizácia: Fyzické bariéry, prípadne architektonické, definujeme ako obmedzenie v prostredí v ktorom reálne žijeme a pohybujeme sa. Komplikujú nám, prípadne úplne znemožňujú pohyb v danom priestore s daným postihnutím.

Operacionalizácia - jednotlivé indikátory:

Prostredie v ktorom žijeme	Prostredie v ktorom sa pohybujeme	Komplikujú pohyb	Neumožňujú pohyb
<ul style="list-style-type: none">• Domov-moje bývanie• mesto/dedina...• kraj• republika	<ul style="list-style-type: none">• Škola/práca• voľnočasové aktivity• cestovanie (dopravné prostriedky/chôdza)	<ul style="list-style-type: none">• Sebavedomie• úrazy• sociálna izolácia	<ul style="list-style-type: none">• neschopnosť• exklúzia

Koncept: Zrakové postihnutie

Dimenzia konceptu: medicínsky pohľad, edukatívny, sociálny, psychologický

Konceptualizácia: Za osobu so zrakovým postihnutím, považujeme jedinca, ktorý má i po korekcii vady stále narušené zrakové vnímanie, do takej miery, že mu vytvára problémy v bežnom živote (Finková, 2010).

Operacionalizácia:

Narušené zrakové vnímanie	Problémy v bežnom živote
<ul style="list-style-type: none">• senzorická deprivácia• vrodené• získané<ul style="list-style-type: none">◦ náhle (úraz...)◦ postupne (degeneratívne ochorenia)◦ v období detstva / dospievania / dospelosti / staroby	<ul style="list-style-type: none">• sebeobsluha• orientácia• znížená možnosť participácie v spoločnosti• priatelia vs. asistenti• problémy s čítaním, písaním...• verbalismus

6.

Zber dát bude prebiehať v čase október – december 2014. Zbieranie dát bude vykonávané

na základe dopredu danej pozorovacej škály, kde si budeme zaznamenávať potrebné informácie. Našou výskumnou množinou budú divadlá a múzea. Výskumnou vzorkou ďalej budú divadlá a múzea výhradne situované v meste Brno. Výskumnými jednotkami budú jednotlivé samostatné budovy.

Súčasne s posudzovaním bezbariérovosti budeme uskutočňovať štruktúrované rozhovory s personálom daných budov ohľadom ich kvalifikácie v danej problematike a ohľadom služieb, ktoré poskytujú vybrané kultúrne budovy. Rozhovory budú vedené s takými zamestnancami múzeí, ktorí prichádzajú do styku s návštevníkmi. To znamená, že sa bude jednať najmä o zamestnancov na pokladni, či recepcii a o sprievodcov výstav.

Predbežný výber budov sme už realizovali na základe zoznamom divadiel a múzeí v Brne na internetových stránkach www.wikipedia.cz a www.brno.cz. Predbežne plánujeme získať dáta od 18 divadiel a od 29 múzeí v Brne.

Pozn.: Tieto údaje sú v tomto momente už nepravdivé. Vzhľadom na to, že sme sa spolu s vedúcim DP rozhodli, že budem písať prácu trochu inú (budem posudzovať len múzea a budem porovnávať toto posúdenie v dvoch mestách – Brno a Bratislavu), sa bude tento zoznam úplne meniť. V Brne je teda 29 múzeí a v Bratislave sme ich v štatistikách napočítali 31. Tieto výčty zahŕňujú aj galérie. Posudzovať budeme v oboch mestách 15 múzeí, z ktorých 3 budú galérie. (V Bratislave bude výskum prebiehať počas najbližších letných prázdnin). Akým spôsobom budeme tvoriť posudzovaciu škálu, atd., už v tomto projekte do predmetu metodológie nebudem uvádzať, chcela som len poukázať na to, že reálne bude posudzovaných len 30 budov a bude na to časovo vyčlenených asi 5 mesiacov, čo si myslím, že by sa malo dať zvládnuť.

7.

Posudzovacia škála – NÁVRH

Pozn: Túto posudzovaciu škálu budem mať v rukách len ja, ako výskumník. Tzn. že žiadny z nižšie uvedených pojmov laik nemusí poznať. V diplomovej práci samozrejme vysvetlím, čo ktorý pojem znamená, ale tu som sa len snažila vytvoriť nejaký návrh posudzovacej škály, ktorej ja ako výskumník rozumiem a čiže by som ju dokázala vyplniť a výsledok vyhodnotiť. Samozrejme sa nejedná o celú škálu, nižšie uvedená vyhláška má v sebe uvedených mnoho a mnoho kritérií bezbariérovosti, ale opäť som sa snažila len o nejaký druh ukážky, ako si asi tú posudzovaciu škálu predstavujem.

Vytvorená na základe Vyhlášky č. 398/2009 Sb. o obecných technických požiadavkách

zabezpečujúcich bezbariérové užívaní staveb.

Kontaktné údaje:

Názov zariadenia:	
Kontakt:	

Obecné technické požiadavky zabezpečujúce bezbariérové užívanie stavieb:

Požiadavka	Splňuje	Čiastočne splňuje	Nesplňuje	Poznámky
<u>Akustický prvok</u> (informácia o budove) funguje z min. vzdialenosti 40m				<i>Povel č. 1:</i> <i>Povel č. 2:</i>
<u>Schodisko</u> je na prvom a poslednom schode kontrastne značené				<i>(Zahrnuje všetky schodiská v budove, aj únikové. Mimo pohyblivých schodov.)</i>
Ramenné schodisko má vo všetkých stupňoch ramien rovnaký počet schodov				
Ramenné schodisko má najmenej 3 a najviac 16 schodov na jednom ramene				<i>Počet schodov:</i>
<u>Pohyblivé schody</u> → zvuková signalizácia o smere jazdy				
Pohyblivé schody – kontrastné označenie hrebeňu na vstupe aj výstupe				
Ovládač vo <u>výtahu</u> vystupuje na povrch aspoň o 1mm				

Pokiaľ sa nejedná o klávesnicové ovládanie – na pravo musí byť vždy uvedený Braillov znak				<i>Jedná sa o klávesnicové ovládanie</i>
Ak výťah signalizuje pred vstupom do výťahu smer jazdy, musí danú informáciu signalizovať aj osobám so ZP				<i>Vôbec nesignalizuje smer jazdy</i>

Technické požiadavky zabezpečujúce bezbariérové užívanie stavieb občianskeho vybavenia v častiach určených pre užívanie verejnosťou:

Požiadavka	Splňuje	Čiastočne splňuje	Nesplňuje	Poznámky
<u>Vstup do budovy</u> – karuselové prevedenie dverí – doplnené otváracími dvermi				
Presklenné dvere – sklo nezasahuje nižšie než 800mm nad podlahu				<i>Ak splňuje preskočiť ďalšie požiadavky na presklenné dvere.</i>
Presklenné dvere: 800-1000mm nad podlahou pruh/značky				<i>Pruh 50mm Značky 50mm, vzdialenosť max 150mm</i>
Presklenné dvere: 1400-1600 nad podlahou pruh/značky				<i>Pruh 50mm Značky 50mm, vzdialenosť max 150mm</i>

Pozn.: Poznámky napravo v posudzovacej škále sú už niekde predvyplnené. Napríklad vysvetlím nasledujúci riadok:

Pokud sa nejedná o klávesnicové ovládanie – na pravo musí byť vždy				<i>Jedná sa o klávesnicové ovládanie</i>
--	--	--	--	--

uvedený Braillov znak				
-----------------------	--	--	--	--

Ak sa bude vo výťahu jednať o klávesnicové ovládanie, tak si poznámku vpravo „odfajknem“ a daný riadok ďalej nebudem posudzovať. Pokiaľ sa, ale nebude jednať o klávesnicové ovládanie, tak budem posudzovať, či je u jednotlivých tlačítok uvedený aj Braillov znak.

Štruktúrovaný rozhovor – NÁVRH

Úvod: Dobrý deň. Moje meno je Petra Kobolková a v rámci výskumu do diplomovej práce, zaoberajúcej sa bezbariérovosťou vybraných budov v Brne, by som Vás chcela požiadať o zodpovedanie niekoľkých otázok.

Údaje vyplňuje anketár:

Názov múzea/divadla:	
Respondent:	Žena / Muž
Pracovná pozícia:	
Dĺžka pracovného pomeru:	

1. Ocitli ste sa už v užšom stretnutí s osobou so zrakovým postihnutím (ďalej ZP)?
Áno - Nie
2. Pomáhali ste už niekedy osobe so ZP?
Áno - Nie
3. Viete si predstaviť osobu so ZP ako návštevníka Vašej inštitúcie?
Áno - Nie
4. *(Ak 3. áno)* Už sa stalo, že osoba so ZP bola Vaším návštevníkom?
Áno – Nie
5. *(Ak 4. áno)* Ako často navštevujú osoby so ZP Vašu inštitúciu?
 - Každý týždeň
 - Aspoň raz do mesiaca
 - Raz za štvrt' rok
 - Raz za pol rok
 - Viac než raz za pol roka
6. Boli ste niekedy preškolený problematikou vhodného správania sa k osobám so ZP?
Áno – Nie
7. *(Ak 6. nie)* Privítali by ste takéto školenie od zamestnávateľa?

Áno - Nie

8. (Ak 6. áno) Kde ste boli touto problematikou preškolený?

- zamestnanie
- škola (predchádzajúce/súčasné štúdiá)
- zaujímalo ma to, sám som si našiel kurz
- iné:

9. (Ak 7. zamestnanie) Kým ste boli školení?

- Váš nadriadený
- iný zamestnanec
- externý školiteľ

10. (Ak 7. zamestnanie) Kedy ste boli školení?

- pri vstupe do zamestnania
- v priebehu prvého mesiaca v zamestnaní
- v priebehu prvých troch mesiacov v zamestnaní
- v priebehu prvého pol roka v zamestnaní
- po viac ako pol roku

11. Máte v rámci Vašej inštitúcie dostupnú metodiku pre prácu s o osobami so ZP?

Áno - Nie

12. Ponúka Vaša inštitúcia špeciálne služby osobám so ZP?

Áno - Nie

13. (Ak 12. Áno) Aké služby ponúka Vaša inštitúcia osobám so ZP?

ODPOVEĎ:

14. Stretli ste sa už so službami iných podobných inštitúcií, ktoré boli ponúkané špeciálne osobám so ZP?

Áno - Nie

15. (Ak 14. Áno) S akými službami ste sa stretli v iných podobných inštitúciách, určených osobám so ZP?

ODPOVEĎ:

Záver: Veľmi pekne ďakujem za Váš čas a informácie.

8.

Pravdepodobne sa môžeme pri výskume stretnúť s niekoľkými nasledujúcimi problémami. V prvom rade si myslím, že môže nastať situácia, kedy s nami nebudú dané inštitúcie ochotné spolupracovať. Táto téma je určite veľmi citlivá a u niektorých zamestnancov by mohla vzbudzovať dojem, že ich chceme obviniť z niečoho, čo podľa legislatívy nespĺňujú. Takže môže nastať

situácia, že sa nedostaneme k potrebným informáciám a určite sa môže stať, že nebudeme mať umožnený vstup do danej budovy za účelom výskumu. V tomto prípade, budeme nútení buď zmeniť posudzovanú budovu, alebo ju hodnotiť ako takú, ktorá odmietla spolupracovať.

Pozn.:Myslím si, že je to určite ešte na zváženie a bude potrebné to ešte prediskutovať i s vedúcim DP, ako budeme v tomto prípade postupovať ďalej.

Tiež si myslím, že sa môžeme stretnúť s nepochopením okolia. S nepochopením, prečo sa vôbec takou témou zaoberáme. „*Však divadlo nemôže byť vhodné pre nevidiaceho.*“ Na tento problém si myslím, by sme mohli narážať hlavne u širokej verejnosti. Riešenie vidím najmä v tom, že by sme sa mohli pokúsiť daným osobám vysvetliť, prečo je pre nás tento výskum dôležitý atď. Prípadne ponúknuť nejakú alternatívu, akým spôsobom vedia nevidiaci, či slabozraký vnímať prostredie a pokúsiť sa o zmiernenie nedorozumenia. Myslíme si, že by sme tým mohli prispieť mimo iné tiež k zmene prístupu nejakej osoby k osobám slabozrakým a nevidiacim.

Ďalším problémom môžu byť sami respondenti. Oni budú nútení venovať nám nejaký čas pri rozhovoroch a prípadne i pri prehliadke a mapovaní budovy. Taktiež je možné, že sa môžeme s niektorým zamestnancom pri výskume dostať do konfliktu. Konfliktom teraz myslíme, že by respondent napríklad odsudzoval osoby s postihnutím a nepovažoval ich za rovnocenných partnerov. Mnoho ľudí tieto osoby vníma a akceptuje, avšak si myslíme, že by mohla nastať aj situácia, že by ich niekto úplne zavrhol. Na riešenie takýchto situácií určite neexistuje jasné pravidlo, ako sa správať. Myslíme si, že najvhodnejšie je opäť zvoliť metódu rozhovoru a pokúsiť sa danej osobe ponúknuť informácie zo sveta osôb so zrakovým postihnutím a pokúsiť sa odargumentovať naše zámery. Samozrejme, nie je vhodné to robiť za každú cenu a bude potrebné v danej situácii zvážiť, kedy dané zariadenie nebudeme radšej posudzovať.

9. Zoznam literatúry a odkazov:

1. CERNIŇÁKOVÁ, Eva. *Neviditeľné bariéry*. In: [SEST. ZDEŇKA FRIEDLOVÁ, [sest. Pavla Gajdošíková] a Sdružení Knihoven ČR.] Ústředni Knihovnická RADA. *Knihovny současnosti 2012: sborník z 20. konference, konané ve dnech 11. až 13. září 2012 v areálu Univerzity Pardubice*. Ostrava: Sdružení knihoven ČR, 2012, 172-180 str. ISBN 9788086249650. Dostupné z internetu: http://www.sdruk.cz/data/xinha/sdruk/ks2012/KKS_2012_sbornik_final.pdf.
2. Divadla. *Brno* [online]. 2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/turista-volny-cas/kultura/divadla/>.

3. FINKOVÁ, Dita. *Základy tyflogedie: předmět, cíle, techniky prostorové orientace a komunikace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 52 s. ISBN 978-80-244-2627-3.
4. HAMADOVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007, 125 s. ISBN 978-80-7315-159-1.
5. *Metodické centrum odstraňování bariér*. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR [online]. 2014 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://www.sons.cz/bariery/>.
6. Muzea a galerie. Brno [online]. 2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z internetu: <https://www.brno.cz/turista-volny-cas/kultura/muzeaagalerie/>.
7. *Odstraňování bariér ze života nevidomých*. Tyflocentrum: Brno, o.p.s. [online]. 2012 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: <http://centrumpronevidome.cz/bariery/>.
8. ŠESTÁKOVÁ, Irena a Pavel LUPAČ. *Budovy bez bariér: návrhy a realizace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 125 s. ISBN 978-80-247-3225-1.
9. Seznam českých muzeí. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z internetu: http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_%C4%8Desk%C3%BDch_muze%C3%AD#Brno.
10. Seznam divadel v Česku. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2014 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z internetu: http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_divadel_v_%C4%8Cesku#Brno.
11. *Vyhláška č. 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb*. 2009. Dostupné z internetu: <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Uzemni-planovani-a-stavebni-rad/Pravo-Legislativa/Prehled-platnych-pravnich-predpisu/archiv/Vyhlasaka-c-398-2009-Sb-o-obecných-technických-po>.
12. WIENER, Pavel. *Prostorová orientace zrakově postižených*. 3., upr. vyd. Praha: [Institut rehabilitace zrakově postižených UK FHS], 2006, 168 s. ISBN 80-239-6775-4.
13. ZDAŘILOVÁ, Renata. *Bezbariérové užívání staveb: metodika k vyhlášce č. 398/2009 Sb. o obecných a technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb*. 1. vyd. Praha: ČKAIT, 2011, 193 s. ISBN 978-80-87438-17-6.
14. ZEMAN, Karel, Renata ZDAŘILOVÁ a Petr WALDSTEIN. *Vzdělávací modul: Bezbariérové užívání staveb*. Fakulta stavební: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava [online]. 2010 [cit. 2014-04-04]. Dostupné z: http://fast10.vsb.cz/vzdelavaci-modul-bezbarieroveho-uzivani-staveb/index.html?vyhlaka_c_499_2006_sb_.htm.

Domnívám se, že téma posouzení bariérovosti vybraných budov není dostatečně nosné pro výzkum (ani pro DP) a nezlepší to ani vámi navrhovaný rozhovor se zaměstnanci. Podobnou práci (odškrtnání kolonek ve formuláři, které zjišťují bariérovost/vybavenost budovy) může udělat kdokoli, třeba novinář při přípravě reportáže a může vést jen k plochému popisu, chybí zde vědecká aspirace objevit nějaké souvislosti, vztahy, kauzalitu, možnost zevšeobecnění atd.